

УДК 121.547

К. С. Хорішко,
здобувач, Полтавська державна аграрна академія

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

К. Khorishko,
Poltava State Agrarian Academy

ANALYSIS OF THE STATE AND PROSPECTS OF THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE FOOD PROCESSING INDUSTRY

У статті наведено результати аналізу стану та перспективи розвитку інвестиційної привабливості переробних підприємств харчової промисловості. В межах означеного сектору формуються товарні потоки готової продукції з високим рівнем обробки та доданої вартості. Переробні підприємства здійснюють кінцеве та проміжне споживання великих обсягів сільськогосподарської продукції, чим стимулюють створення робочих місць в аграрному виробництві. Слід також відмітити, що переробними підприємствами насичується ринок продовольчих товарів, задовольняються потреби громадян у продуктах харчування, що визначає соціальну значущість і стратегічну важливість галузі.

The results of analysis of the state and prospects of the investment attractiveness of the food processing industry. Within its appointed sector emerging trade flows of finished products with high levels of processing and added value. Processing enterprises carry out the final and intermediate consumption of large amounts of agricultural products than stimulate job creation in the agricultural industry. It should also be noted that the processors saturated food market, satisfied the needs of citizens in foods that determine social value and strategic importance of the industry.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, переробні підприємства, інвестиції, харчова промисловість, інвестиційна діяльність.

Key words: investment attractiveness, processors, investment, food industry, investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Переробні підприємства харчової промисловості відіграють значну роль в розвитку національного агропромислового виробництва. Іншим важливим моментом є те, що досліджувані підприємства характеризуються високим експортним потенціалом, здатним задовольнити попит на продовольчі товари на закордонних ринках. Саме переробні підприємства мають потенціал формування інтегрованих агропромислових структур, що у сучасних умовах можуть забезпечити ефективний розвиток національного агропромислового виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань формування та розвитку інвестиційної привабливості підприємств присвячено праці таких вчених як І. Бланк, А. Домадаран, В. Хобта, Л. Батченко, Г. Козаченко, В. Геєць, О. Амоша, О. Поважний, У. Шарп, О. Шубін, В. Пономаренко, В. Гриньова. Вагомий внесок в наукове обґрунтування процесів управління інвестиційною привабливістю підприємств зроблено вченими економістами аграрниками В. Андрійчуком, В. Багачовим, М. Демяненком, Ю. Лупенком, П. Макаренком, В. Месель-Веселяком, В. Ткаченко, М. Федоровим, М. Хвесиком.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз стану та перспектив розвитку переробних підприємств харчової промисловості з урахуванням їх інвестиційної діяльності у сучасних умовах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз наукової літератури [1, с. 448] надає можливість стверджувати, що зростання обсягів виробництва в переробному секторі на 5—8% стимулює нарощування аграрного виробництва на 2—3% відповідно. Незадовільні індикатори розвитку переробних підприємств харчової промисловості обумовлюють втрати 27—30% сільськогосподарської сировини [2, с. 536]. Виходячи з цього, цілком очевидним стає стратегічна важливість розвитку переробних підприємств харчової промисловості в процесах забезпечення національного економічного зростання, економічної та продовольчої безпеки.

Розвиток переробних підприємств харчової промисловості та процеси управління їх інвестиційною привабливістю перебувають у залежності від низки макропроцесів до складу яких входять: розвиток національної економіки, розвиток сільського господарства та підприємств переробної промисловості, зовнішня торгівля сільськогосподарською сировиною та продуктами її переробки, інвестиційна діяльність в економіці та аналізованих галузях [3, с. 201]. До складу

Таблиця 1. Товарна структура зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки (2010–2012 рр.)

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт, % до минулого року			Імпорт, % до минулого року		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Живі тварини; продукти тваринного походження	129,4	121,4	102,6	98,0	83,4	166,0
живі тварини	38,0	270,6	78,2	90,9	113,4	126,0
м'ясо та істивні субпродукти	113,9	219,5	159,6	80,6	63,8	247,1
риба і ракоподібні	83,4	93,6	95,6	120,7	88,9	136,0
молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	136,2	108,5	87,0	96,4	110,9	130,6
інші продукти тваринного походження	138,1	70,1	120,2	93,5	88,3	146,6
Продукти рослинного походження	79,0	139,1	166,6	124,1	116,1	133,8
Овочі	74,8	111,5	104,2	167,0	102,5	110,1
зернові культури	69,4	146,6	193,5	147,7	151,0	113,3
продукція борошномельно-круп'яної промисловості	90,2	137,5	94,5	135,9	179,9	57,0
насіння і плоди олійних рослин	104,4	132,2	122,2	131,9	159,6	125,7
Жири та олії тваринного або рослинного походження	145,7	129,8	124,0	120,6	103,8	86,7
Готові харчові продукти	123,1	114,3	118,9	123,1	120,8	98,0
продукти з м'яса, риби	128,2	102,8	129,9	127,4	123,8	113,2
цукор і кондитерські вироби з цукру	125,0	117,1	141,1	264,3	99,7	36,2
готові продукти із зерна	124,1	133,3	111,3	130,8	130,8	103,7
продукти переробки овочів	141,9	108,5	141,7	113,7	124,1	96,3
різні харчові продукти	139,0	132,1	120,3	110,6	126,8	100,2

мезофакторів, що детермінують процеси формування інвестиційної привабливості переробних підприємств харчової промисловості, слід віднести структурну динаміку виробництва сільськогосподарської сировини, її розподіл за напрямками реалізації, торговельні операції по продукції харчової та переробної промисловості.

Аналіз означеної групи чинників надасть можливість ідентифікувати стан та тенденції розвитку макро- та мезоекономічних процесів, що впливають на формування і розвиток інвестиційної привабливості переробних підприємств харчової промисловості.

У таблиці 1 наведено товарну структуру зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією та продуктами її переробки у 2010–2012 рр. Наведені дані свідчать про високу імпортозалежність країни по продукції тваринництва. Імпорт м'яса в Україну перевищує експорт на 40–50%. Слід також відмітити, що протягом аналізованого періоду спостерігалось певне зниження імпорتنих поставок м'яса, однак у 2012 р. відбулося майже трикратне зростання імпорту по цій позиції.

Імпорт молочної продукції має стійку тенденцію до зростання, в результаті чого його абсолютні обсяги зросли на 45% протягом 2010–2012 рр. В свою чергу експорт молочної продукції перебуває на тому ж рівні.

Діаметрально протилежна ситуація складається в сфері торгівлі продукцією рослинництва. Експорт зернових культур перевищує імпорт у 2012 р. у 27 разів. Динаміка експорту також є позитивною. Експорт зернових зростає приблизно на 25% щороку. Експорт олійних культур у 2012 р. перевищив імпорт у 4 рази, а щороку його обсяги зростають приблизно на 8%. Цілоком природною є ситуація із торгівлею жирами та оліями рослинного походження. Експорт переважає імпорт у майже 10 разів, а динаміка росту складає 23% на рік.

Ситуація на ринку готових харчових продуктів характеризується імпортозалежністю України по продукції з м'яса та риби, де дефіцит у 2012 р. склав понад 53%. У той же час, по

інших товарних позиціях спостерігається деяке переважання експорту. Експорт готових харчових продуктів є дещо близьким до значень імпорту. Однак середні темпи зростання експорту (9%) дещо переважають у порівнянні із імпортом (4,5%), що свідчить про те, що українські товаровиробники поступово поступово відтісняють закордонних конкурентів.

Відносно продукції тваринництва та її постачання на переробні підприємства слід відмітити, що за даним напрямком також існує певний вплив посередницьких структур, проте він не є стільки ж сильним як по постачанню рослинницької сировини. Представлені дані свідчать про достатньо високий рівень диверсифікації постачань та досить зважену політику підприємств відносно формування свого ресурсного (сировинного) забезпечення.

Окремої уваги заслуговують процеси інвестиційної діяльності переробних підприємств харчової промисловості та їх основних постачальників (сільськогосподарських підприємств). Знос основних фондів у харчовій промисловості у 2012 р. склав понад 53%, що безумовно свідчить про потребу активізації інвестиційної діяльності та застарілість виробничої бази переробників. У той же час, в сільському господарстві, де половина продукції виробляється на низькотехно-

логічних фондах господарствами населення, знос основних фондів підприємств склав 42%, що також визначає значне технологічне відставання галузі та потребу підвищення інвестиційної активності в її межах.

Аналіз динаміки інвестицій підприємств визначає суттєвий вплив фінансово-економічної кризи на процеси інвестиційного забезпечення розвитку агропромислового виробництва. Поступове нарощування інвестиційних вкладень протягом 2001–2008 рр. було призупинене у 2009–2010 рр., що завдало значного впливу на процеси технічного переоснащення виробничої бази. Відновлення інвестиційної активності означених підприємств у 2011–2012 рр. надало можливість дещо знизити рівень зносу основних фондів, однак, обсяги інвестицій лишаються незадовільними та такими, що не надають можливості вести мову про докорінну модернізацію підприємств харчової промисловості у найближчі роки (навіть у стратегічній перспективі).

Відносно активне переоснащення відбувалося на підприємствах з виробництва м'яса, однак суттєві вкладення були здійснені лише у докризовому 2008 р. та в останньому 2012 р. Протягом інших років, інвестиційна активність підприємств переробників м'яса лишалася досить низькою. В 2012 р. були здійснені масштабні вкладення в галузі переробки молока, коли було введено в дію потужностей біль ніж у попередні 10 років. Однак, якщо порівняти дані 2012 р. із 1990 р., можливо буде встановити майже трикратне зменшення інвестиційної активності у порівнянні із періодом перебудови. Позитивні тенденції спостерігаються в галузі переробки олійних культур, де здійснюються масштабні вкладення у розширення виробництва. У той же час, розвиток інвестиційних процесів у галузі переробки овочів, лишається повільним. Інвестиції у кризовому 2009 р. майже не здійснювалися, а посткризові показники лишаються незадовільними.

Стосовно введення в дію виробничих потужностей сільськогосподарського призначення відмітимо, що інвес-

Таблиця 2. Надходження продукції тваринництва на переробні підприємства у 1990—2012 рр., тис. т

	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Худоба та птиця (у живій вазі)										
Надійшло – всього	4609,2	1117,7	451,9	489,0	1336,41	1249,81	1114,11	1442,91	1476,01	1498,31
у тому числі від сільсько-господарських підприємств	4313,9	881,8	206,5	279,4	410,8	348,4	294,8	342,4	343,5	326,2
Господарств населення	295,3	235,9	238,5	200,3	288,7	196,4	103,8	106,1	36,4	31,5
Інших господарських структур	—	—	6,9	9,3	54,4	56,8	51,1	64,2	65,4	75,2
із загального обсягу за видами										
велика рогата худоба	—	827,6	341,9	334,9	432,82	332,42	236,02	224,72	157,02	152,02
свині	—	139,2	74,5	107,7	285,22	235,22	176,22	230,42	286,92	250,82
птиця	—	43,6	16,7	38,3	604,02	669,02	692,42	947,82	1015,82	1075,42
Молоко та молочні продукти										
Надійшло – всього	17958,4	6065,7	3334,8	5689,0	6078,21	5443,81	4741,81	4793,21	4615,11	4716,41
у тому числі від сільсько-господарських підприємств	17942,9	5910,7	1789,7	1797,1	1670,6	1718,8	1867,1	1890,4	2030,1	2277,7
Господарств населення	15,5	155,0	1515,2	3814,3	3848,3	3339,5	2550,3	2544,2	2155,3	2007,2
Інших господарських структур	—	—	29,9	77,6	510,3	338,4	253,8	302,6	361,6	406,7

тиційна діяльність в галузі тваринництва майже не здійснюється. Тваринницькі приміщення для великої рогатої худоби та свиней вводяться в експлуатацію у дуже незначній кількості. У той же час, інвестиційні вкладення у птахівництві, особливо у 2012 р. перевищили навіть інвестиційні радянських часів. Означені обставини визначаються порівняно більш швидким оборотом коштів у птахівництві, ніж у вирощуванні великої рогатої худоби чи свинини. Таким чином, інвестиційні потоки з галузі тваринництва перетікають в галузь птахівництва. Заслугує на увагу пасивність підприємств в галузі стимулювання розвитку зрошеного землеробства, де темпи інвестиційного розвитку знижуються рік від року. Незважаючи на нарощування обсягів виробництва продукції рослинництва, введення в дію зернохосовищ не відповідає потребам швидкого оновлення бази зберігання зернових культур в країні. Враховуючи низьку зацікавленість підприємств у розвитку тваринництва, цілком очевидним є також занепад у напрямку створення технічної бази заготівлі кормів для великої рогатої худоби.

Виходячи з цього, актуальним стає питання аналізу напрямків вкладення інвестиційних ресурсів досліджуваних підприємств та порівняння аналізованих даних із даними про введення в дію окремих виробничих потужностей підприємств харчової промисловості.

Відносно активне переоснащення відбувалося на підприємствах з виробництва м'яса, однак суттєві вкладення були здійснені лише у до кризовому 2008 р. та в останньому 2012 р. Протягом інших років, інвестиційна активність підприємств переробників м'яса лишалася досить низькою. В 2012 р. були здійснені масштабні вкладення в галузі переробки молока, коли було введено в дію потужностей більш ніж у попередні 10 років. Однак, якщо порівняти дані 2012 р. із 1990 р., можливо буде встановити майже трикратне зменшення інвестиційної активності у порівнянні із періодом перебудови. Позитивні тенденції спостерігаються в галузі переробки олійних культур, де здійснюються масштабні вкладення у розширення виробництва. У той же час, розвиток інвестиційних процесів у галузі переробки овочів, лишається повільним. Інвестиції у кризовому 2009 р. майже не здійснювалися, а посткризові показники лишаються незадовільними.

ВИСНОВОК

Аналіз стану та перспективи розвитку інвестиційної привабливості переробних підприємств харчової промисловості надав можливість визначити зовнішні по відношенню до підприємств умови, які у сукупності формують низку загроз та можливостей. Серед загроз слід виокремити: посилення позицій імпортерів готових харчових продуктів та заострення конкурентної боротьби на внутрішньому ринку; нарощування обсягів експорту сільськогосподарської сировини та потребу конкурувати за ресурси на внутрішньому ринку; зниження обсягів виробництва продукції тваринництва в Україні та перспективи втрати вітчизняної сировинної бази означеного виробництва; збереження тенденції присутності господарств населення на ринку сільськогосподарської сировини (особливо по продукції тваринництва: молока та м'ясу худоби); зниження рівня інвестиційної активності в галузі, подальше старіння виробничих фондів. У той же час, існують досить широкі ринкові можливості, стимулювання розвитку переробних підприємств харчової промисловості, що обумовлюється нарощуванням обсягів роздрібно товарообороту продуктами переробки. В цих умовах можливо вести мову про привабливість галузі для інвестування з погляду на розвиток ринку готової продукції та його стійке зростання.

Література:

1. Бланк І.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. — М.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2001. — 448 с.
2. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. Т.1 / И.А. Бланк. — К.: ЭльгаН, Ника-Центр, 2001. — 536 с.
3. Бланк І.О. Словник-довідник фінансового менеджера / І. О. Бланк. — К.: НІКА-ЦЕНТР, Эльга, 1998. — С. 201.

References:

1. Blank, I.A. (2001), Investicionnyj menedzhment [Investment management], Elga-N, Nick Center, Moscow.
2. Blank, I.A. (2001), Osnovy investicionnogo menedzhmenta [Fundamentals of Investment Management] Elga-N, Nick Center, Moscow.
3. Blank, I.A. (1998), Slovník-dovídník finansovogo menedzhera [Vocabulary-dovídník finansovogo manager] Elga-N, Nick Center, Moscow.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2014 р.